

Iulia Mărgărit

ÎN JURUL UNOR ETIMOLOGII

În cele ce urmează, prezentăm câțiva termeni pe care i-am discutat în lucrări anterioare fie din punctul de vedere al originii, fie al semantismului. Întrucât propunerile și ipotezele avansate atunci au fost parțial sau integral contestate, reluăm discutarea acestora, îmbogățind argumentația cu fapte noi, unele dintre ele chiar sugerate. De la caz la caz, reafirmăm aceeași părere sau, dimpotrivă, acceptăm amendamentele care se impun, reformulând punctul nostru de vedere.

ATIMÂNĂ

În termenul *atimană*, cules în perioada interbelică din localitatea Dumurlujeni, fostul județ Soroca (v. Coman, Gl., 8/70), „cuvânt de ocară cu sens neprecizat”, ilustrat printr-un citat corespunzător (*Sări-ți-ar ochii, atimană, să-ți saie!*), am identificat o formă coruptă a împrumutului neoslav (rus, ucrainean) *атаман*, la nivelul graiurilor din Basarabia (ISE, 29). Dar, după Andrei Avram, CIE, 18 „este greu de admis din motive de ordin semantic că *atimană* provine din *ataman* care înseamnă «căpitan de cazaci» și «șef al unei echipe de pescari»” (după DEX). În ceea ce ne privește, am presupus că respectiva conotație s-a conturat în vocabularul dialectal, pe baza unor fapte aparținând istoriei și, totodată, memoriei colective, ca și în cazul altor etnonime (*poleac, muscal, hantătar*), folosite în scopuri similare. Am avut în vedere incursiunile (private), nu neapărat războaie, pentru jefuirea localnicilor, operate de către (foști) ostași, de multe ori cazaci, sub conducerea unei căpetenii, apelată de către ei înșiși: *ataman*. Cuvântul străin a fost preluat cu aproximație de către vorbitori, prin colportaj, pentru semnificația specială, „conducător al unor răufăcători”, fără să-i incomodeze accepția de bază sau cealaltă „șef al unei echipe de pescari”, consemnate în DEX (pentru româna standard), căci, în plan dialectal, lucrurile s-au petrecut cu mult înainte de sistematizarea sensurilor în amintitul dicționar. Situația descrisă de noi se confirmă în surse diverse. În *Dicționar rus-român*, I–II, de Gheorghe Bolocan și Tatiana Nicolescu, 1959, s.v. *ataman* întâlnim *атаман разбойников* „căpetenia bandiților”, iar s.v. *разбойник* 1. „tâlhar, bandit, hoț de drumul mare”; *атаман разбойников* „cap de bandă de tâlhari, de jefuitori”. De asemenea, condiția specială a localităților situate la margine de țară, pe malul Nistrului, a dus la proliferarea a tot felul de legende, menționate uneori în scrierile literare. O cităm pe cea mai la îndemână, pentru noi, în momentul de față: „Tata era de felul lui din Slobozia, un sat de răzeși de pe malul Nistrului, așezat la vreo cincisprezece verste mai sus de Soroca. Nu țin minte ori că mi s-a povestit, ori că am citit undeva că satele de

răzeși de pe malul Nistrului au fost întemeiate de Ștefan cel Mare, cu oșteni arțăgoși și iuți la încăierare, pentru ca, dacă turcii ori tătarii vor trece Nistrul, să se poată descurca până va veni oastea domnească” (I. Druță, *Scrieri*, I, Chișinău, 1999, 12). În afară de turci, tătari, treceau Nistrul și cazacii. Aceștia „recrutați la început (secolul al XVI-lea) din elemente nemulțumite de regimul moscovit, se organizează mai târziu, sub influența tătărească, în oștiri de călăreți temuți și la noi [...] pentru incursiunile lor sălbatice: «Timuș, feciorul lui Hmil Hatmanul, cu 8000 de cazaci, într-ales, trec pe la Soroca Nistrul»” (Miron Costin, *Letopiseț*, I, 305/9 (v. DA s.v. *cazac*). Deformarea *ataman* > *atimană* am explicat-o prin atracția cuvântului *animală*, cu o frecvență deosebită în partea locului (cf. „Guvernanta ...mânca ca [sic!] o *animală* foarte femetoasă” – *Aglaia*, Roman anonim din secolul XIX, Chișinău, 1996), mai ales în formule injurioase și în imprecații.

Tot acolo, în aceeași provincie, în etapa actuală, *ataman* este folosit, evident, pe un alt palier lingvistic și cu o conotație pozitivă: „șef, conducător, în general”, ca o dovadă a circulației și a permanenței: „Datorită comportamentului excepțional față de colegii de grupă, în scurt timp, Ion a fost numit, în cadrul școlii, termenului «ataman», nume ce-a rămas în amintirea celor care au absolvit școala menționată [...]. Anume, el era inițiatorul și apoi conducătorul permanent al mai multor activități obștești” („Literatura și arta”, nr. 5/3101, 3 februarie 2005). Așadar, prin contextul social-istoric de evoluție a Basarabiei, statutul împrumutului slav discutat reprezintă un caz particular, incomparabil, neraportabil la alte provincii românești. Populația din zonă, neștiutoare de carte și necunoscătoare a limbilor rusă și/sau ucraineană, până la 1918, probabil, nu a întâmpinat dificultăți în atribuirea conotației negative unui cuvânt care chiar în limba de origine însemna și „răufăcător”. Andrei Avram consideră că *atimană* nu poate fi despărțit de *natimală* „namilă, matahală, arătare” (sinonim cu *natimă*), cu varianta *natimană* (v. DLR s.v.), atestată în sudul Moldovei (Tecuci) și explicată de Iorgu Iordan (v. SCL, XIV, 1963, nr. 1, p. 13, nota 3), prin asimilație [m] – [l] > [m] – [n] sau prin schimbare de sufix (*natimală*, la rândul lui, e considerat în DLR rezultatul unei contaminații între *natimă* și *matahală*, iar sub *natimă*, rămas cu „etim. nec.”, se face doar trimiterea „cf. *anatemă*”).

După Domnia Sa (CIE, 19), „legătura dintre *atimană* și *natimală* (în sensul că prima este o variantă a celeilalte) lasă nelămurită problema dispariției lui [n] inițial. E însă mai ușor de admis că *animală* (cu [a] inițial) a provocat o modificare formală a lui *natimală* sau a lui *natimană* (la *atimană* ajungându-se, deci, de la una dintre aceste forme), decât că același *animală* (tot un termen de ocară) a exercitat o influență asupra lui *ataman* cu care nu avea nimic în comun sub aspect semantic”. Ceva tot aveau, ambele deținând însușirea „agresor, în raport cu omul”, iar pentru descendența *atimană* < *natimană* ar trebui să pretindem atestarea ultimului termen în nordul Basarabiei, pe malul Nistrului, de unde a fost cules *atimană* în perioada imediat următoare unificării provinciei cu țara. Pentru deformarea unui termen nu credem că există impedimente, când e vorba de caracterul oral al preluării acestuia,

după cum nu vedem de ce filiația *atimană* < *natimană* se motivează semantic. Ar fi mai potrivit calificativul cu semnificația „matahală, namilă”, mai ales atunci când fizicul adresantului nu corespunde în chip flagrant (acesta fiind, uneori, un copil), decât cel semnificând „hoț, bandit, tâlhar?” (nu mai potrivit, dar mai întrebuițat!). Cât privește preluarea împrumutului în limbajul specializat al injuriilor, aceasta a avut loc firesc, așa după cum firesc întrebăm, atunci când suntem depășiți în neacceptarea unei situații „Ce, ești tătar?”

BADIE, ÎN BADIE

Termenul anunțat, extras dintr-un text dialectal din Vrancea și înregistrat în Gl. Munt., l-am discutat în PED, 22–24. Pe baza înregistrării amintite și a unor atestări din texte folclorice, constant în aceleași structuri: *papuci în badii*; ~ *îmbadii*; *ciuboșele în badei*, precum și a informației din ȘIO, 34, *badie* „cutie”, am încercat explicarea cuvântului sub aspect semantic. Întrucât datele din toate sursele prezentau o anumită „convergență”, secvența *papuci în badii* ni s-a părut plauzibilă. Cât privește construcția din textul dialectal, cea mai recentă atestare a cuvântului, aceasta ne-a trezit interesul și, am interpretat-o cu sprijinul ȘIO. Am presupus, deci, că, la origine (cf. *papuci în badii*), ar fi fost vorba despre un anumit tip de încălțăminte fină, ambalată corespunzător „în cutie”. De la însușirea fundamentală a unor astfel de încălțări (comode și ușoare) am apreciat că *în badie*, p. ext., ar fi dobândit înțelesul „comod, ușor, lejer până la neglijență”, sprijinindu-ne și pe semantismul degajat.

Față de interpretarea de mai sus, Andrei Avram are mai multe obiecții. Cele dintâi, destul de ample, privind transcrierea fonetică a secvenței, revin autoarei transcriptoare din colectivul de la TDM II, volum din care am preluat citatul *tale-quale*. Acceptând sintagma izolată de către dialectolog, am considerat „până la convingere că avem a face cu un substantiv, termen component al locuțiunii adverbiale și adjectivale *în badie*” (Avram, *op. cit.*, 20). De fapt, ar putea exista altă modalitate de interpretare a construcției într-o asemenea grafie? După Domnia Sa „nu este convingătoare identificarea unei locuțiuni *în badie*, iar dacă s-ar admite, totuși, că această locuțiune există, ar fi greu de imaginat o evoluție de la sensul «cutie» (folosită ca ambalaj pentru «un articol de lux» [...]) al presupusului *badie* la sensurile «comod» și «neglijent» al presupusei locuțiuni *în badie*”. În ceea ce privește amintita modificare semantică, nu este atât de greu de imaginat, de vreme ce am și făcut-o, pe baza textului dialectal, unde subiectul povestește despre iminența unei ploii cu furtună pentru care nu era îmbrăcat corespunzător: până atunci vremea fusese frumoasă, neprevestind schimbări: *Într-o dimineață, mă duc eu cu boii [...] Am stat cu ei până pã la unsprezece [...] Da' eu am plecat așa lejer, era vară, pân luna iunie, cald, frumos, în pantof, în badie-așa, lejer, pantofu descheiat, numa-n cămașă, în pantolon-așa. Pe la ora unsprezece ... începe a tuna*

ș-a trăzni. Acolo mai erau niște băieți ... care ... aveau balozaide d-astea de ploaie, [eu] eram complet **lejer** ... zic „mă băieți, aveți grijă și de boii mei, eu mă duc acasă că vine ploaia” (TDM II, 321, pct. 721, Andreiașu de Jos, Vrancea).

Privitor la textul narațiunii, nu cred că am înțeles altceva decât a vrut să spună informatorul: în esență, era îmbrăcat ușor, ca de vară, în concordanță cu vremea frumoasă de până atunci. Pentru că mergea într-o poiană, la păscut boii, ținuta avea câteva elemente de comoditate: în cămașă (fără alte haine), pantofii fără șireturi legate (sau absente complet). Deoarece subliniază repetat „lejer”, ca atribut al ținutei, am dedus că ar putea fi semantismul construcției *în badie-așa*. Urmărind succesiunea secvențelor din expunere, ni s-a părut firesc să acordăm o atenție mărită acestora și să interpretăm organizarea neîntâmplătoare: *am plecat ... lejer, în pantof, în badie-așa, pantofu descheiat*.

Corelând sintagma *papuci în badii* (~ *badie*) cu semantismul atribuit acesteia „ușor, comod”, înțelegem că și povestitorul a avut în vedere acest tip de încălțăminte, fără dificultăți la utilizare (*pantofu descheiat* ... sugerând apropierea funcțională de *papuci*?). Apoi, verificând caietul de anchetă al localității respective (Andreiașul de Jos), în dreptul construcției *în badie* am găsit răspunsul obținut la întrebarea directă [Ce înseamnă „în badie”?] „descheiat la haine, și ... pantofi; lejer, ca după gagici”. Prin urmare, o astfel de ținută trebuia să asigure purtătorului o anume comoditate și îndemânare, condiția fiind satisfăcută de îmbrăcăminte și încălțări ușoare. Ținem să precizăm faptul că în interpretarea controversatului termen am plecat de la accepția atribuită acestuia în vocabularul dialectal, pe baza unor supoziții și deducții, pentru că însăși preluarea cuvântului s-a făcut deductiv, sub aspect semantic.

Versiunea lui Andrei Avram este cu totul alta. Fără să pună la îndoială proveniența termenului (din turcă), ci forma și înțelesul, Domnia Sa pleacă de la „poziția” lui B. P. Hasdeu în interpretarea împrumutului, așa cum a procedat și DA, introducând adjectivul, în grafia *îmbadiu*, în corpusul de termeni.

Regretăm că nu am valorificat acest punct de vedere semnalat nouă, deja, de Grigore Brâncuș 2003, 224, chiar dacă am fi rămas pe terenul acelorași „nisipuri mișcătoare”. Însuși Hasdeu își pune întrebarea dacă, în realitate, n-ar fi vorba de o structură *îmbadiu*, ~-ie, dezmembrată pe terenul limbii române, el însuși lăsând problema deschisă. Până în prezent, nu se știe etimonul termenului discutat (*badie*) și nici originea certă a acestui etimon. În chip firesc, nu se poate stabili reflexul românesc al unui presupus împrumut neidentificat. Singurele dovezi: structurile din producțiile folclorice și recenta înregistrare din textul dialectal. În conformitate cu acestea reproducem varianta interpretativă a lui Andrei Avram, CIE, 24: „În ce privește sensul acestui adjectiv o ipoteză plauzibilă ni se pare a fi următoarea; *îmbadiu* a însemnat inițial «(deosebit de) frumos», sens deductibil din contextele cuvântului în producțiile folclorice, dar a ajuns să aibă sensul atestat în textul dialectal din Vrancea, după opinia noastră nu «comod», ci în legătură cu numele

unor obiecte de încălțăminte (sau de îmbrăcăminte) «de slabă calitate, în stare proastă», printr-un proces de degradare semantică (cf. *serai* «palat», dar, prin Moldova, și «grajd»)⁷. Corelând amendamentele propuse cu informațiile din TDM II, constatăm o anumită inadvertență: povestitorul nu putea fi îmbrăcat, foarte frumos, fiindcă nu plecase într-o acțiune de agrement, ci cu boii la păscut. Din același motiv, se înțelege, aspectul „haine (obiecte) de proastă calitate” nu prezintă relevanță pentru circumstanța dată, dar, care haine, dac-ar fi fost așa, erau potrivite pentru locul și îndeletnicirea din ziua respectivă, purtătorul lor neavând motive să se plângă. În schimb și-a prezentat autocritic ținuta, necorespunzătoare, de altfel, nu prin calitatea proastă, ci prin neadecvare la surprinzătoarea înrăutățire a vremii.

Atribuirea accepției „frumos” presupusului adjectiv, nu concordă cu textul și nici nu rezultă din narațiunea citată. Probabil este vorba de modificări operate în forma și semantismul fostului element neologic la preluare în vocabularul dialectal, proces pentru care prezenta suficiente condiții. Mai întâi structura *îmbadiu*, oferă posibilitatea identificării și, în consecință, a separării unei prepoziții (*în* > *îm*: cf. *crop* < *încrop* < *uncrop*: (v. Gl. Munt. s.v.; Mărgărit, PED, 50), dacă aceasta reprezintă, cu adevărat, varianta originală. Apoi semnificația ține de capacitatea interpretativă a vorbitorilor, în cazul oralității și al corportajului de termeni noi. Revelatoare sunt, în acest sens, punctele de vedere ale unor autori de glosare, pe care, în PED, le-am considerat colaterale. Astfel, în Coman, Gl., 8/72, întâlnim *badii* s.f. pl. în expr. *merge numai în badii* „cu aroganță, după plac” împreună cu derutanta sugestie „cf. a merge în *dodii*” (v. distanța considerabilă dintre *în dodii* și *în badii!*, suprimată, probabil, prin paronimie). Pe o poziție similară, Ion Ionică, autorul glosarului aferent volumului Amzulescu, *Balada*, pe baza versurilor „*Papuci în badii / Aduși din Indii*”, a interpretat semantic sau a acceptat interpretarea anterioară pentru termenul „cheie” al discuției: *badii* s.f., pl. (*în* ~) „după plac”. Adăugăm că cititorul fusese avertizat în privința unor dificultăți inerente glosarului dialectal: „Atunci când explicațiile din dicționare sau contextul nu sunt suficiente, am făcut mențiunea «probabil» la începutul explicației date. În câteva cazuri sensurile au rămas neprecizate: pentru orientarea cititorului, în aceste situații am dat contextul” (*id. ibid.*, 448). Neînscrind-se în niciuna dintre situațiile descrise, *în badii* figurează cu glosa „după plac”. Prin urmare, 1. „cu aroganță, după plac”, eventual „a merge în *dodii*”; 2. „după plac”; 3. „comod, ușor, până la neglijență”; 4. „frumos, dar, prin degradare, de proastă calitate” – tot atâtea înțelesuri presupuse pentru un misterios împrumut (oriental), rămas deocamdată obscur. Nu știm pe ce anume s-au sprijinit glosările celorlalți autori. În ceea ce ne privește, am plecat de la textul dialectal pe baza căruia am făcut considerațiile de mai sus.

DOHÓRNIȚĂ

Termenul a fost discutat, mai întâi, de Emil Vrăbie într-o notă etimologică, publicată în RRL, XVIII, 1973, 5, p. 518. Semantismul acestuia definit corect „*récipient destiné à contenir le goudron à lubrifier les rouages ou à oindre les*

chaussures”, în varianta românească inclusă în ERS, 42, dintr-o regretabilă scăpare, apare modificat în „păcură pentru uns osiile roților”. La mijloc este vorba, evident, de omisiunea unei părți a sintagmei [vas cu ...], neamendată în timp util. Explicația etimologică a termenului este însă reprodusă în mod consecvent: „trebuie să fie o creație lexicală românească, un rezultat al contaminării dintre reg. *dohotniță* și [...] *duhoare* «miros urât», cu atât mai mult cu cât *dohotniță* are 2 variante cu *u* în silaba pro tonică” (ERS, 42).

Într-o intervenție din PED, 59 găseam insuficient de motivată „ipoteza contaminăției între *dohotniță* și *duhoare* [...], chiar dacă vasul cu substanța în cauză exală un miros urât”. În schimb, propuneam posibilitatea unei modificări fonetice, respectiv anticiparea consoanei [r] în izolarea *dohoniță cu păcură*, posibilă prin faptul că *dohoniță*, s-a infiltrat în graiurile muntenești prin coloniști moldoveni. Elemente lexicale specifice Moldovei au fost semnalate în Ialomița (Paul Lăzărescu, *Arii lexicale în nord-estul Munteniei*, în FD, IX, 1975, 121–143), ținut în care a fost atestat *dihorniță* în Gl. Munt. / pct. 837, 843, 847, 852, precum și în zona limitrofă Călărași / pct. 828, 862, 864, punctul cel mai apropiat de Milcov fiind 755 din Buzău. Andrei Avram, CIE, 54 respinge „ipoteza anticipării unui [r] din al treilea în primul cuvânt al secvenței, cu o trecere peste cinci silabe”.

Domnia Sa (*id.*, *ibid.*) reia explicația plecând de la „constatarea că grupul consonantic [tn] face parte dintre cele neagreate de limba română (el se numără printre grupurile biconsonantice cu frecvența cea mai scăzută; v. Alexandra Roceric-Alexandrescu, *Fonostatistica limbii române*, [București], 1968, 64). Apărut prin atașarea sufixului *-niță* la numele lubrifianului, *dohot*, grupul a fost uneori tolerat, probabil, mai ales acolo unde derivatul coexistă cu baza, ceea ce, se înțelege, nu se întâmplă acolo unde *dohotului* i se spune *păcură*, dar, alteori, a suferit o transformare care a constat fie în simpla eliminare a primului element, fie în înlocuirea lui [t] cu altă consoană. Printr-o astfel de înlocuire, de la *dohotniță* s-a ajuns la *dohorniță*, cu un grup consonantic banal și foarte frecvent”. La acestea adăugăm observația că modificarea, datorită neagreării, nu ni se pare suficient de convingătoare, nu sub aspectul sunetului substituit [tn] > [rn], din următoarele considerente:

– *dohotniță*, ca derivat creat în graiurile moldovenești, pe baza unui împrumut din ucraineană, a pătruns în aria sudică pe cale orală. De aceea, nu excludem posibilitatea preluării, de la bun început, în variantă simplificată, prin neperceperea grupului consonantic [tn] (moldovenii cunoscând produsul și denumirea – *dohot* – nu ar fi suprimat sunetul terminal la joncțiunea cu formantul). Presupunând că *dohoniță* ar constitui un potențial punct de pornire, ulterior, prin asimilare vocalică regresivă [o] – [i] > [i] – [i], a dezvoltat varianta *dihoniță*.

– complet neînțeles, *dohoniță* a necesitat un determinant pentru decriptare. Astfel a apărut compusul *dohonița (dihonița) cu păcură*, funcțional cel puțin în perioada de familiarizare cu termenul. Prin repetabilitate, între membrii acestuia s-a

creat o anumită coeziune, în interiorul unității lexicale multimembre apărând posibilitatea unor modificări. Anticiparea vibrantei [r] de la determinant către determinat, prin depășirea celor cinci silabe-distanță, se explică tocmai prin cadrul delimitat al compusului, favorizând mutații interne (cf. în același sens în Gl. Munt. *ulii și ereții* > *ulii și ereii*, prin modificarea silabei a cincea, e adevărat răspunzând exigențelor unei formule rimate).

– *dohonița* (*dihonița*) cu *păcură* mai întâi o ipoteză de lucru, a fost confirmată de textele dialectale: Înregistrarea structurii propuse de noi, chiar în Ialomița, dar și în alte ținuturi, nu poate fi întâmplătoare: *După ce s-a înserat bine, flăcării încep să facă luminație pân sat, leagă de cumpăna fântânii câte o dihoniță cu păcură, îi dau foc ca dihonița astfel aprinsă să rămâie în aer* (Tonea, Ialomița în *Șez.*, I, 40). *După ce s-a sfârșit masa uncropului, nuntașii ies afară, caută un par înalt, îl bat în mijlocul ogrăzii, spânzură în vârf o dihoniță cu păcură, o aprind și dă o lumină dă luminează tot satul* (Elena Sevastos, *Nunta la români*, 1889, 331).

– atestarea stadiului simplificat al grupului consonantic, exclusiv, în structura compusului ne determină să presupunem producerea accidentului fonetic în limitele acestuia.

– Prin urmare, considerăm că modificarea cauzată de neagrearea grupului [tn], evidentă în multe alte situații, în acest caz, prin neatestarea termenului integral (*dohoniță*) în graiurile munteneste, nu poate fi luată în discuție.

GOLIȘEL

Pentru adjectivul menționat, înregistrat de către Romulus Todoran (Vâlcele, 71–72) [despre pui] „fără pene, golaș”; [despre oameni] „fără haine, dezbrăcat”, considerat „derivat de la *gol*, cu suf. *-ișel*” (*id.*, *ibid.*), în ISE, 102 am propus alte soluții: fie recunoașterea suf. *-icel*, realizat în varianta fonetică locală, fie suprasuffixarea derivatului *golaș* > *golășel*, cu pl. *golășei*, în cazul căruia am presupus un accident fonetic: *golășei*, formă de la care s-ar fi putut reconstitui singularul în discuție (cf. J. Byck și Al. Graur, *De l'influence du pluriel sur le singulier des noms en roumain*, în BL, I, 1933, p. 14–57). Exemplul utilizat, *golicel*, din Argeș (v. Gl. Argeș, 108) după Andrei Avram, CIE, 67 „nu poate fi invocat în sprijinul etimologiei *golișel* < *gol* + suf. *-icel*”, apreciind, de altfel, că nu poate fi admisă niciuna dintre propunerile noastre: Domnia Sa se pronunță „în favoarea etimologiei date de Romulus Todoran, în sprijinul căreia vine și constatarea că același sufix, *-ișel* apare în cuvântul *blidișel* „«blid mic, farfurioară»” (MAT. DIALECT., I, 56). Pe de o parte, considerăm că *blidișel* reprezintă reflexul dialectal pentru *blidicel*, derivat cu formantul identificat de noi, pe de altă parte, *-ișel* nu a fost înregistrat ca afix autonom de Pascu, *Sufixe* sau de Tudose, *Derivarea*. Referitor la identitatea particulei, în Pascu, *op. cit.*, 147 întâlnim următoarea observație: „Din *băloșel* < *băloși* față de *bălos*, *flocoșel* < *flocoși* – *flocos*, *frumușel* < *frumoși* – *frumos* s-a extras - *șel* cu care s-a derivat

gavanoșel < *gavanos* „borcan”. Ultimul derivat citat, la analiză, relevă formantul *-el*, astfel încât, cel puțin pe baza cazurilor citate, identitatea sufixului *-ișel* rămâne discutabilă. Considerând că acesta nu este un argument suficient, întrucât cei doi autori nu au identificat chiar toate sufixele existente în româna populară și în graiuri, am apelat la D. I. Dintre derivatele întâlnite: *cocișel*, *blidișel*, *doichișel*, *ocheșel*, pentru discuția de față, interesează exclusiv *blidișel* (*doichișel* nu a fost identificat). În aceeași sursă am reținut derivatele în *-icel*: *albicel*, *vădicel*, *căldicel*, *scundicel*, *verdicel*, *crudicel*, *molicel*, *gălbinicel*, *plinicel*, *lemnicel*, *domnicel*, *pumnicel*, *scăunicel*, *bunicel*, *măricel*, *răricel*, *tăricel*, *mândricel*, *codricel*, *firicel*, *lățicel* etc.

În sensul punctului de vedere formulat mai sus, în FC, 101, găsim un element de sprijin: la explicarea antroponimului Simion Gâțișel se face mențiunea „cu pronunțarea moale, moldovenească, a lui *ĉ* < *gât*”.

GOLOPÁN

Într-un articol din LR, LIV, 2005, nr. 1–4, p. 85–91, precum și în volumul ISE, 102, am prezentat etimologia termenilor *golopan*, *golopăni*, *golopănit*, identificați, exclusiv, în glosare dialectale (Ciașanu, *Vâlcea* și Ciașanu, Gl.), realizate pe bază de material cules din Oltenia. Dintre lexemele menționate numai două sunt cuvinte-titlu, respectiv *golopan* (Ciașanu, *Vâlcea*, 164) și *golopănit* (*idem.*, Gl., 28/178). Verbul se întâlnește indirect, în cuprinsul aceleiași lucrări (Ciașanu, Gl., 31/181), în fragmentele ilustrative și în formulările autorului, care, prin mijlocirea acestuia, explică alte cuvinte. Astfel, *golopăni* „a săraci cu totul, de-a binelea” apare în Gl., 31/181 s.v. *ispravă* 2., în glosarea și ilustrarea expresiei *de toată isprava*: ***M-am golopănit de toată isprava*** „am rămas numai în piele, sunt ***gol ca napul***” [subl. n. – IM]. Definiția formulată exprimă nuditatea absolută, urmare a pauperizării depline (cf. *am rămas în piele*, cu referire la ființa umană, iar prin raportare la lumea vegetală și la elementele acesteia: *nap*, de pildă, legumă remarcabilă prin suprafața netedă, fără asperități, aidoma epidermei umane, în condiții de expunere totală, *gol ca napul*). Prezența adjectivului *gol* în secvența citată, precum și în altele similare, ne-a întărit convingerea referitoare, pe de o parte, la frecvența expresiei, pe de altă parte, la semantismul explicitat de către autor, în mod constant, pe baza unei succesiuni de expresii sinonime, tocmai pentru a sugera superlativul absolut al nudității ca emblemă a sărăciei la cota cea mai înaltă. Astfel, în Ciașanu, *Vâlcea*, 3/153 s.v. *tiuliuliuc* găsim următoarea glosare: „e numai în piele, e ***gol ca napul***, ***gol pușcă (pistol)***, ***gol de i se văd oasele***, ***gol ca deștul***. Reluarea expresiei comparative *gol ca napul* în intervențiile autorului atrage atenția și am presupus o relație nu chiar întâmplătoare între secvența amintită și termenii identificați (*golopan*, *golopăni*, *golopănit*). În diverse surse, apare în variante a căror organizare exprimă aceeași idee de bază, chiar prin neincluderea adjectivului *gol*: nuditatea ca simbol al paupertății (pauperizării) depline: *ca napul*

„gol (cu desăvârșire)”: *Cred că nu-ți prea vine, / Să te duci ca napul, / Cum veniși la mine* (Theodor D. Speranția, *Anecdote populare*, I, 1892, 49). *E îmbrăcat ca un nap / Din călcâie pân la cap!* (Anton Pann, *Culegere de proverburile sau Povestea vorbei*. De prin lume adunate și iarăși la lume date, 1852, 133). Pentru *gol ca napul*, am presupus și o variantă formală creată prin suprimarea adverbului comparativ, poate sub influența organizărilor similare: *gol pușcă, gol pistol*, pentru că limitarea construcției la doi membri conferă acesteia o anumită percutanță: *gol nap*. Sursele lexicografice confirmă varianta: DA s.v. *gol*; MDA s.v. *nap* 2.; TDRG, CADE s.v. *nap* 1.; DM, DEX; *Dicționar de expresii și locuțiuni românești* de Vasile Breban, Gheorghe Bulgăr, Doina Grecu, Ileana Iliescu, Grigore Rusu, Aurelia Stan, 1969, 250; *Dicționar de expresii și locuțiuni* de Gabriela Duda, Aglaie Gugui, Janina Woicicki, 1985 s.v. *nap*.

În cazul reorganizării comparației prin scurtare, am avut în vedere o anumită evoluție și, implicit, consecințele acesteia. Ca urmare a rostirii alerte, nediferențiate, am presupus că, s-a ivit posibilitatea aglutinării componentelor (*golnap*), și a declanșării unei metateze, la nivelul compusului rezultat. Prin propagarea vocalei [o], acesta ar fi putut deveni *golopan*, virtuala bază derivativă pentru verbul *golopăni*.

Față de încercarea de mai sus, Andrei Avram, CIE, 68–70, consideră că „este însă greu de crezut că *nap* a putut să devină **pan*, pierzându-se astfel unul dintre cele două elemente care justifică sensurile expresiei *gol nap*”. Subliniem că observația nu este tocmai exactă, deoarece ipoteza avea în vedere compusul rezultat prin sudură, în limitele căruia ar fi putut avea loc modificarea *golnap* > *golpan*, în afara acestuia neprezentând interes pentru caz. În rest, Andrei Avram urmează în demonstrație un alt traseu care ni se pare convingător până la un punct: „dacă din această expresie (sudată) s-ar fi format un adjectiv în *-an*, el ar fi fost **golnăpan*, iar [ă] din această formă ar fi putut să fie înlocuit cu [o], prin asimilare, nu prin propagare (evident, fiind vorba de un alt corp fonetic!), dar de ce ulterior ar fi putut dispărea primul [n] din **golnopan*?” (*ibid.*). În opinia noastră, dispariția consoanei nazale s-ar putea explica prin disimilare totală, datorată analogiei cu termenul pe care îl concurează (*golan*) și după modelul căruia ar fi apărut de la baza *golnap*. Relația sinonimică dintre cei doi termeni rezultă din asocierea lor: *E golopan, e un golan, e gol pușcă, e numai cu trențături (trențuici) pe el* (Ciașanu, Gl., 66/216). Prin urmare, subscriem la posibilitatea derivării compusului *golnap*, sub impulsul analogiei cu *golan*, ambele derivate fiind analizabile în baze identice până la un punct (cf. *gol* / *golnap*) și același formant *-an*. Redimensionarea derivatului analogic prin disimilarea totală a nazalei **golăpan* < **golnăpan* s-ar fi desăvârșit prin acomodarea vocală/labială, proces care ar putea explica, la rigoare, termenul *golopan*.

Am propus ipoteza creării interne a adjectivului, pentru că l-am întâlnit în contexte explicative, favorizante apariției, în formulări personale din lucrările

amintite (Ciauşanu, *Vâlcea*; Ciauşanu, Gl.), echivalat cu expresii de largă răspândire, construite constant pe baza adjectivului *gol*, care, într-un anume fel, au precipitat procesul de conturare a noului termen. Menţionăm în acest sens articolul privitor la expresia *cu oasele goale* „**gol puşcă, gol de tot, golopan, gol mei**, cum l-a făcut mă-sa” (Ciauşanu, *Vâlcea*, 185 s.v. *os*), sau la adjectivul *golopan* „sărac, **golan, gol puşcă**, lipit, lipit pământului [...] **gol mei**” (*ibid.*, 164 s.v.) ori la adjectivul *golopănit* „**gol puşcă, gol pistol**” (*idem.*, Gl., 28/177 s.v.) sau expresia *e tiuliuliuc* „e numai în piele, **gol ca napul, gol puşcă (pistol), gol** de i se văd oasele, **gol ca deştu**” (*ibid.*, 63/215 s.v. *tiuliuliuc*), ori dintr-o altă expresie *a nu se ține treanța pe el* (pe cineva) „e **golopan**, e un **golan**, e **gol puşcă**, e numai cu trențături (trențuici) pe el” (*ibid.*, 66/216 s.v. *treanță*). După cum se poate observa, în toate textele figurează lexemul *gol*, de sine stătător sau implicat în construcții. Să fie cu totul întâmplătoare prezența acestuia, precum și relația cu *golopan*? Selectarea amintitelor construcții de către autor are la bază criteriul expresivității, cu atât mai mult cu cât asocierile respective cu obiecte sau plante resping, ca mod de prezentare sau stare firească, îmbrăcăminte. Examinarea oricărei definiții relevă o anumită intenție a autorului prin gradualizarea enumerării, pentru a sugera, pe baza reluării intensive, nuditatea deplină a unui individ, ajuns în această situație, evidentă, prin imposibilitatea de a-și procura haine și de a se înfățișa semenilor: 1. *gol puşcă*. 2. *gol de tot* (neavând nimic pentru a se acoperi). 3. altfel spus: *golopan*. 4. adică, *gol mei* echivalând cu absurditatea de a-și imagina cineva boabele respective altfel decât așa cum au fost recoltate din inflorescență, și, pentru a nu exista niciun dubiu: [gol] *cum l-a făcut mă-sa*. Tocmai pentru a exprima superlativul absolut al golătății (cf. I. Creangă „sănătate de la golătate!”) a fost invocată și expresia *gol nap*. Din acest motiv prezența expresiei, precum și a adjectivului determinat, ne-a orientat atenția către posibilitatea fuzionării și creării unui nou cuvânt sub impulsul și atracția analogică a termenului preexistent, descinzând de la aceeași bază derivativă: *golan*. Ideea dominantă în toate explicațiile auctoriale „fără veșminte, neacoperit (suficient?, total?)”, exprimată în reluări succesive, în comparațiile metaforice, evocă, cum am mai spus, absența hainelor sau suplinirea jalnică a acestora. De la o asemenea înfățișare s-a conturat un sens subsecvent „respingător, dezagreabil prin modul de prezentare”. Glosarea verbului *agonisi* 2. „a nu se îngriji de sine, a se înfățișa rău, **golopan**” (Ciauşanu, Gl., 3/153 s.v.) sau a expresiei *nici mucii să nu dai* (pe cineva) „cu aspect urât, **golopan**, orbeșos” (cf. *orbete* „cerșetor”) sprijină, după părerea noastră, corelarea *gol (nap) / golopan*. Lărgirea familiei de cuvinte: *golopelniț*, ~-ă „gol, dezbrăcat” (Lexic reg., II, 14 – Argeș), creat, probabil, prin schimbarea de sufix, precum și dezvoltarea unei accepții compatibile cu statutul persoanelor aflate în imposibilitatea de a se îmbrăca decent: „lacom la mâncare”, în chip firesc astfel de persoane fiind și flămânde, probează poziția termenului în vocabularul dialectal.

Totodată, atestarea semantismului 1. „lacom la mâncare”. 2. „gol, îmbrăcat prost” în fostul raion Gura Jiului (Lexic reg, I, 41) demonstrează evoluția și îmbogățirea de sens a termenului, prin reordonare.

Pentru toate aceste fapte ni s-a părut etimologia internă o cale posibilă de creare a termenului discutat.

După Andrei Avram, CIE, 68 „la originea lui *golopan* se află însă un substantiv în al cărui sens este prezent un element care ne trimite la *gol* «care nu conține nimic, deșert pe dinăuntru». Este vorba despre *golop*, înregistrat în DA sub forma de plural *golopi* (cu varianta *gulupi*) «prune de toamnă (fără sâmburi)» (în Mehedinți) și «prune coapte înainte de timp, în urma unei boli (în Banat)». Întrucât, cum reiese din cele relatate de Iulia Mărgărit, *golopan* și cuvintele înrudite sunt cunoscute în Argeș și mai ales în Oltenia, este de presupus că amândouă aceste cuvinte au ca punct de plecare un cuvânt sârbesc [...]. Este posibil să se stabilească o legătură între *golop* și sb. *goloput* «în pielea goală, dezbrăcat, complet, spân» (v. Tomici, DSR). În ipoteza că primul cuvânt provine din cel de al doilea (accentuarea sb. *goloput* pe silaba a doua a putut favoriza, eventual, preluarea lui sub forma *[golopu], interpretată ca articulată), trebuie să se admită că a avut loc și o schimbare semantică: «*gol* (lipsit de ceva) pe dinafară» > «*gol* (lipsit de ceva) în interior».

Apreciind că „nu putem spune în ce mod au evoluat lucrurile ulterior”, Andrei Avram nu exclude „posibilitatea ca cele două accepții ale lui *gol* să fi coexistat, la un moment dat în sensul lui *golop*; de altfel [...], chiar *golopan* are un sens «lacom la mâncare» care se leagă de «*gol* în opoziție cu *plin*», nu cu «*gol* în opoziție cu *îmbrăcat*».

Concluzia lui Andrei Avram ar fi trebuit să încheie discuția, cazul de față trecând între etimologiile rezolvate: „oricum, derivării lui *golopan* din *golop* nu i se poate opune niciun contraargument de ordin semantic. Cât despre aspectul formal al problemei este ușor de constatat că explicația propusă de noi nu întâmpină nicio dificultate. Considerăm deci, bazându-ne pe faptele examinate mai sus, că *golopan* nu provine din **golnap*, ci din *golop*” (*ibid.*, 69).

Și totuși, dacă avem în vedere faptul că expresivitatea constituie o tendință constantă a vorbirii populare, atunci elementul de sprijin în construirea unei comparații metaforice ar trebui să satisfacă criteriul menționat. Termenul *golopan* „individ *gol* pe dinafară (și pe dinăuntru)” să fi fost creat de la *golop* „prună chircită”? Forța de sugestie a acestei baze să fi motivat derivarea? Apoi ca ordine a conturării sensurilor, mai întâi, ar trebui să apară acelea referitoare la exterior, la ceea ce se vede. Chiar și ceea ce nu se vede „*gol* pe dinăuntru”, se deduce din manifestarea exterioară „lacom la mâncare”. Să fi fost atât de izbitoare similitudinea între micul fruct în stare de normalitate (dar prin depreciere?) și individul flămând, încât prin mijlocirea formantului *-an* să rezulte un termen care să exprime sugestiv acest lucru, denumind integral „individul flămând și

dezbrăcat”? Pe urmă, rămâne totuși neclar de ce anume „prunele de toamnă (fără sâmburi)” sau „prunele coapte înainte de termen datorită unei boli” au fost denumite cu împrumutul din limba sârbă *goloput* cu sensul de bază „în pielea goală, dezbrăcat complet; spân”, întrucât *golop* definește în limba română, exclusiv, tipul de prune amintite. Preluarea denumirii *goloput* „în pielea goală ...” pentru o altă realitate (recte, vegetală) pe terenul limbii române ridică anumite întrebări, în mai mare măsură decât modificarea *goloput* > *golopu*.

Acceptând conexiunea dintre lumea vegetală și ființa umană, atunci când nu ridică probleme (cf. *pipernici* cu o capacitate expresivă deasupra oricărei discuții când, în anumite condiții, *omul* este corelat nici mai mult, nici mai puțin decât cu un *bob de piper*), nu înțelegem de ce în alte împrejurări, din alte motive, individul *pauper* până la nuditate și chiar și flămând să fie raportat la *pruna bolnavă* ... sau poate s-a întâmplat așa, iar Ciușanu a practicat în glosarele sale un fel de etimologie populară, asociind consecvent *golopan* cu *gol* (*pușcă, pistol, ca degetul, ca napul* etc. ...). În fond, toate asocierile enumerate sugerează incompatibilitatea dintre determinat și îmbrăcăminte, iar corelarea cu *leguma* excelează în expresivitate. Forma acesteia sferică, precum și suprafața de netezime impecabil-alunecoasă resping orice posibilitate de asociere cu vreun fel de vestimentație.

Ca localizare, în absența altor atestări (confirmarea din Bărbuț, *Dicț. Olt.*, nu prezintă suficientă relevanță, dat fiind modul de realizare al respectivului „dicționar” prin valorificarea lucrărilor anterioare), am presupus ca zonă de cristalizare a cuvântului: Vâlcea. Pentru ținutul respectiv *golopan* a fost înregistrat cu familia lexicală *golopăni, golopănit*. Ulterior, *Lexic reg.*, I, 41 confirmă *golopan* în sudul Olteniei, iar *Lexic reg.*, II, 14 atestă *golopelniț* în fosta regiune Argeș, unde figurau și raioanele Vâlcea și Drăgășani din Oltenia, de unde a fost înregistrat termenul.

Pentru *golopi* DA, SDLR indică aria de răspândire Banat și Mehedinți, Vâlcea rămânând în afara acestor indicații. Ciușanu, Gl. 29/179 a înregistrat *gurlup, ~i* „prune care au fost atinse de *exoascus pruni*”, termen înregistrat și în *Lexic reg.*, I, 36 pentru fostul raion Gura Jiului, unde a fost atestat și adjectivul *golopan*. Cel puțin pentru Vâlcea și pentru sudul Olteniei au fost atestate lexemele *gurlup, golopan*. Ar putea ele reprezenta stadii de evoluție diferite ale aceleiași cuvânt? Rămâne de aflat.

PLEÁNDĂ

Cuvântul-titlu, întâlnit de noi într-o creație folclorică și tratat în ISE, 148–149, constituie un exemplu tipic pentru „capcanele” unor astfel de texte, în general, cunoscute pentru caracterul lor insidios. În consecință, menționăm circumstanțele care, pe de o parte, au înlesnit eroarea, iar, de altă parte, au favorizat descoperirea unei duble greșeli: prin antrenarea culegătorului și/sau transcriptorului de folclor, precum și a cercetătorului în încercarea de a identifica cuvântul inedit. Atitudinea

necircumspectă față de termenii obscuri, dați la iveală de culegerile de folclor și de glosarele corespunzătoare, se motivează prin minicontextele fără vicii gramaticale, sugerând verosimilitatea complexului sonor. Spre luare-aminte, textul-capcană suna așa: **Pleand-ntâia ce-și robeară?** / *Tot junei însurăței!* / **Pleand-a doua ce-și robeară?** / *Fete mari cu bani pe cap!* (FOM, V, 32/99). Termenul în discuție fiind, până la un punct, recognoscibil (cf. *plean* înv. „pradă”) și întâlnindu-se în limba veche în reluări sinonimice *Să o-ntoarcă Domnul din plean și din pradă!* (Dosoftei, *Psaltire* 41/11), am presupus o potențială contaminație. Dar nu a fost așa!

Andrei Avram, CIE, 113, îndoindu-se de autenticitatea lexemului oferit de textul popular și sesizând, enumerarea (neîntâmplătoare) a construcțiilor adverbiale, a procedat la reconstituirea necesară prin asamblarea secvențelor repartizate arbitrar, din neatenția sau inabilitatea culegătorului: *plean d-a-ntâia ... / plean de-a doua!*, numeralul *întâia* fiind atestat ca adverb „mai înainte” în limba veche (v. DA s.v. 1.).

Recunoscând justetea interpretării, remarcăm, totodată, spre consolare, partea pozitivă a unei soluții eronate, un prim îmbold pentru drumul spre adevăr.

STRÚJĂ, STRUJĂNĂ, STRIJEÁ

Cuvântul *strujană*, preluat din CV, III, 1951, nr. 3–4, p. 47 l-am interpretat (ISE, 162–163) ca augmentativ de la *strijea*. Ulterior, Andrei Avram, CIE, 136–137, a făcut demonstrația că termenul nu există și că e vorba de o eroare tipografică, prin confuzia [u] / [n], respectiv *strujană*, în loc de *strujauă*. Recunoaștem că Domnia Sa are dreptate, cu atât mai mult cu cât termenul în discuție, din CV, apare, în varianta reală: *strujeauă*, în lucrarea aceluiași autor (Teaha, Crișul Negru, 268). Cât privește *strujă*, îl considerasem regresiv de la *strujană* (ISE 162–163), biziindu-ne și pe înregistrarea din DLR (s.v. *strujă*).

Și în cazul acestui termen, Andrei Avram a identificat o preluare eronată, chiar și în DLR, prin ignorarea accentului, fiind vorba, în realitate, de [strujă], ca rostire dialectală pentru [strujeá]. Remarcăm corectitudinea observației, dar ne disociem în cazul originii cuvântului *strujeá* pe care o susține: *struji* + suf. *-ea*, împărtășind punctul de vedere afirmat mai întâi de Romulus Todoran, Vâlcele, 67/95. Soluția ni se pare inacceptabilă, combinația dintre o temă verbală și un sufix nominal, propriu, de altfel, Transilvaniei (Tudose, *Derivarea*, 35), părându-ni-se forțată. În ceea ce ne privește, rămânem la aceeași părere: *strujea* „descinde”, mijlocit, de la *scrijea*, nu prin modificarea grupului consonantic de la început [scr] > [str], ci prin raportarea primitivului de origine slavonă (cf. *скрижалъ*) la verbul *struji*. Sensul de bază al termenului *strujea* nu s-ar fi putut cristaliza prin calitatea „deverbal de la *struji*”, al cărui semantism „a strivi, a curăța, a smulge, a ciopli, a da la strung” rămâne totuși departe de acela „felie de pâine”, obținut printr-o acțiune diferită, prin comparație cu cele enumerate. Presupunem că *scrijea*, prin corelare cu *struji*, a cunoscut, mai întâi, modificarea formală *strijea*, simultan cu

dobândirea unei conotații metaforice referitoare la dimensiunea bucății (feliei) de pâine, cât mai reduse, egală cu o așchie (ca la strung!). Credem că nu întâmplător noul complex sonor *strijea* îl regăsim, exclusiv, pentru semantismul „felie (de pâine)” (v. și ALR SN, IV, h. 1067 / pct. 310, Crișana). Un argument suplimentar în remodelarea *strijea* > *strujea* „felie de ...” îl constituie faptul că tocmai această variantă în forma de plural *strijele*, în variație liberă cu *scrijele* am întâlnit-o de curând în graiurile românești din sud-estul Ungariei (TD - Ung., Glosar s.v.).

În NALR - Cr. II, h. 403 „tranche”, spațiul cartografic este reprezentat de termenii *scrijea*, *scrijeauă* și *strujea*, *strujeauă*, repartizați aproape uniform în partea superioară, respectiv inferioară a provinciei, cu foarte puține puncte cu notațiile *felie* și *dărab*. Răspândirea elementelor menționate ni se pare semnificativă pentru descendența *strujea* < *scrijea*. Totodată menționăm că în indicele volumului figurează *scrijeană* și *strujeană*, ambele de negăsit pe harta indicată. Posibilitatea de repetare a aceleiași erori din partea autorilor sau a cartografului rămâne, totuși, un fapt diagnostic.

ULICĂRIȚ

Într-o notă mai amplă din ISE, 191, am considerat că *ulicariț* descinde de la *ulicarniț* prin pierderea consoanei nazale, iar *ulicarniț*, la rândul lui, a rezultat din *ulițarnic*, prin metateză, despărțindu-ne, în acest fel, de DLR: *uliță* + suf. *-areț*.

Andrei Avram, CIE, 152 nu împărtășește punctul de vedere afirmat de noi, întrucât „o astfel de pierdere ar fi un fenomen fonetic neobișnuit în contextul dat. După părerea noastră, în *ulicariț*, var. a lui *ulicareț* este prezent sufixul *-areț*, așa încât etimologia din DLR este corectă în prima parte a ei (s-ar fi putut adăuga, probabil, după *ulicarniț* < *ulițarnic*), pe când în *ulicarniț*, sufixul este *-arnic*”.

Obiecțiile noastre sunt următoarele: în *ulicareț* nu „este prezent sufixul *-areț*”, el este numai identificabil, termenul nefiind analizabil prin particula derivativă respectivă decât dacă acceptăm ipoteza disimilării parțiale: *ulițareț* > *ulicareț* pentru care ne lipsește răspunsul „de ce rezultatul acesteia este neapărat [c]?”; apoi, în favoarea *ulicariț* > *ulicarniț* de neadmis „ca fenomen fonetic neobișnuit” invocăm cel puțin două situații similare: unele derivate sinonime, calificative pentru „oaie care totdeauna umblă pe marginea turmei”: *aripariță* (ALRR - Munt. și Dobr., V, chest. 2388 / pct. 737) și *ariparniță* (*ibid.* / pct. 685, 686, 737, 891); altele, denumiri pentru „vas mic cu nisip foarte fin pentru presărat peste o hârtie proaspăt scrisă spre a se usca cerneala”: *nisipariță* și *nisiparniță* (v. DLR s.v.). Dată fiind posibilitatea stabilirii unui anumit paralelism, atunci, pentru derivatul cu unul dintre afixele menționate, se poate crea dubletul inexistent. În acest fel am interpretat modificarea *ulicarniț* > *ulicariț*, în sensul posibilității de modificare a formanților.

ABREVIERI BIBLIOGRAFICE

- ALRR - Munt. și Dobr. = *Atlasul lingvistic român pe regiuni. Muntenia și Dobrogea*, I–II, de Teofil Teaha, Mihai Conțiu, Ion Ionică, Paul Lăzărescu, Bogdan Marinescu, Valeriu Rusu, Nicolae Saramandu, Magdalena Vulpe, București, 1996.
- Amzulescu, *Balada* = (Institutul de Cercetări Etnologice și Dialectologice. Colecția Națională de Folclor). Al. I. Amzulescu, *Balada familială*, Tipologie și corpus de texte poetice, Editura Academiei Române, 1983.
- BL = „Bulletin linguistique”, București, 1933–1948.
- Brâncuș 2003 = Grigore Brâncuși, recenzie la Iulia Mărgărit, PED, în LR, LII, 2003, nr. 4, p. 222–223.
- CADE = I. - Aurel Candrea – Gh. Adamescu, *Dicționarul enciclopedic ilustrat. Partea I: Dicționarul limbii române din trecut și de astăzi* de I. – Aurel Candrea. Partea II: *Dicționarul istoric și geografic ilustrat*, de Gh. Adamescu, București, Editura „Cartea Românească”, [1926–1931].
- Ciașanu, Gl. = G. F. Ciașanu, *Glosar de cuvinte din județul Vâlcea*. București, Imprim. națională, 1931. (Academia Română. Memoriile Secțiunii literare. Seria III. Tom. V. Mem. 6).
- Ciașanu, *Vâlcea* = G. F. Ciașanu, G. Fira și C. M. Popescu, *Culegere de folclor din jud. Vâlcea și împrejurimi*, cu un glosar, București, Cultura Națională, 1928.
- CIE = Andrei Avram, *Comentarii și ipoteze etimologice*, 2007.
- Coman, Gl. = Petre Coman, *Glosar dialectal*, București, Monitorul Oficial și Imprimeria Națională, 1939 (Academia Română, *Memoriile secțiunii literare*, seria III, Tom IX, Mem 5).
- CV = „Cum vorbim”. Revistă pentru studiu și explicarea limbii: București, anul I (1949) și urm.
- DA = Academia Română, *Dicționarul limbii române*, București, 1913–1948.
- DEX = Academia Română, Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan”, *Dicționar explicativ al limbii române*, ediția a II-a, București, Univers Enciclopedic, 1986.
- DI = *Dicționar invers*, Institutul de lingvistică din București, 1957.
- DLR = Academia Română, *Dicționarul limbii române (DLR)*. Serie nouă, București, 1965 și urm.
- DM = *Dicționarul limbii române moderne*, București, 1958.
- ERS = Emil Vrabie, *Etimologii românești și străine*, 2001.
- FC = *Formarea cuvintelor în limba română din secolele al XVI-lea – al XVIII-lea*, Coordonator: Magdalena Popescu-Marin, 2007.
- Gl. Argeș = D. Udrescu, *Glosar regional Argeș*, 1967.
- Gl. Munt. = *Glosar dialectal. Muntenia*, de Maria Marin, Iulia Mărgărit, București, 1999.
- HEM = B. Petriceicu Hasdeu, *Etymologicum Magnum Romaniae*. Dicționarul limbei istorice și poporane a românilor. Tomul I–III, București, Stabilimentul grafic Socec și Teclu, Tom I–II: 1887, Tom III: 1893.
- ISE = Iulia Mărgărit, *Ipozeze și sugestii etimologice*, 2005.
- Lexic. reg. = *Lexic regional*, I, redactor coordonator: Gh. Bulgăr, 1960; II, redactor-coordonator: Lucreția Măreș, 1967 (Societatea de Științe Istorice și Filologice).

- LR = „Limba română”, București, 1952 și urm.
- MAT. DIALECT. I = *Materiale și cercetări dialectale*, [vol.] I [București, 1960] (Academia Republicii Populare Române. Filiala Cluj. Institutul de Lingvistică).
- MDA = Academia Română, Institutul de Lingvistică Iorgu Iordan-Al. Rosetti; *Micul Dicționar Academic*, vol. I, Literele A–C, 2001; vol. II, Literele D–H, 2002; vol. III, Literele I–Pr, 2003; vol. IV, Literele Pr–Z, 2003, București, UE.
- NALR - Cr. = *Noul atlas lingvistic român. Crișana*, vol. I–II, de Ionel Stan, Dorin Urișescu, București, 1996–2003.
- Pamfile, *Jocuri* = T. Pamfile, *Jocuri de copii*, vol. I, 1906, vol. II, 1907.
- Pascu, *Sufixe* = Dr. G. Pascu, *Sufixele românești*, Editura Academiei Române, București, 1916.
- PED = Iulia Mărgărit, *Probleme de etimologie dialectală*, 2002.
- SCL = „Studii și cercetări lingvistice”, București, 1950 și urm.
- SDLR = August Scriban, *Dicționarul limbii românești (etimologii, înțelesuri, exemple, citațiuni, arhaizme, neologisme, provincializme)*. Edițiunea întâia, Iași, 1939.
- Șez. = *Șezătoarea*. Revistă pentru literatură și tradiții populare, Fălțiceni. Anul I, 1892 și urm.
- ȘIO I - II₁₋₂ = Lazăr Șăineanu, *Influența orientală asupra limbei și culturei române*. I. *Introducerea*. II. *Vocabularul*. 1. *Vorbe populare*. 2. *Vorbe istorice*. București, Socec, 1900.
- TDM, II = *Texte dialectale. Muntenia*, sub conducerea lui Boris Cazacu, vol. II, de Paul Lăzărescu, Maria Marin, Bogdan Marinescu, Victorela Neagoe, Ruxandra Pană, Magdalena Vulpe, București, 1975.
- TDRG = H. Tiktin, *Rumänisch-deutsches Wörterbuch*, București, 1895–1925.
- TD - Ung. = Maria Marin, Iulia Mărgărit, *Graiuri românești din Ungaria*, Texte dialectale și glosar, 2005.
- Teaha, *Crișul Negru* = Teofil Teaha, *Graiul din valea Crișului Negru*, București.
- Todoran, *Vâlcele* = Romulus Todoran, *Graiul din Vâlcele (raionul Turda)*, în MAT. DIALECT. I, p. 29–104.
- Tudose, *Derivarea* = Claudia Tudose, *Derivarea cu sufixe în româna populară*, 1978.

AUTOUR DE QUELQUES ÉTYMOLOGIES

(Résumé)

L’auteur discute du point de vue étymologique quelques mots dialectaux déjà présentés, qui ont été contestés. La discussion est enrichie par de nouveaux arguments et des points de vue réaffirmés ou, quelquefois, reformulés.

*Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan – Al. Rosetti”
București, Calea 13 Septembrie nr. 13*